

Міжнародна економіка

УДК 339.92; 631.16

К.М. Гудим
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та туристичного бізнесу,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

Сучасні тенденції міжнародної та національної політики у сфері регулювання діяльності агропромислових ТНК

Посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів, розгортання світової продовольчої кризи актуалізують питання вибору місця і ролі агропродовольчої сфери України у світовій економічній системі, розроблення та реалізації адекватних заходів аграрної політики щодо формування продовольчої безпеки держави. В статті розглянуто принцип субсидіарності, виявлення пріоритетних напрямів державної політики, що дають змогу підвищити ефективність процесів транснаціоналізації економіки регіонів.

Ключові слова: аграрний сектор, світовий ринок, ТНК, експортний потенціал.

Е.Н. Гудым
кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента и туристического бизнеса,
Днепропетровский национальный университет
имени Олеся Гончара

Современные тенденции международной и национальной политики в сфере регулирования деятельности агропромышленных ТНК

Активизация глобализационных и интеграционных процессов, развитие мирового продовольственного кризиса актуализируют вопросы выбора места и роли агропродовольственной сферы Украины в мировой экономической системе, разработки и реализации адекватных средств аграрной политики относительно продовольственной безопасности государства. В статье рассмотрен принцип субсидиарности, выявление приоритетных направлений государственной политики, которые дают возможность повысить эффективность процессов транснационализации экономики регионов.

Ключевые слова: аграрный сектор, мировой рынок, ТНК, экспортный потенциал.

К.М. Hudym
*Ph.D. in Economics, Associate Professor of Management
and Tourist Business Department,
Dnipropetrovsk National University by Oles Honchar*

Modern tendencies of international and national policy in the field of regulation of agricultural TNC activity

Activation of globalization and integration processes, development of the world's products' crises actualize the questions of the choosing of place and role of Ukrainian agricultural field in the world's economic system, working up and realization of proper agricultural means on national food security. Principle of subsidiarity, exposure of priority directions of public policy, which enable to promote efficiency of processes of transnationalization of regions economy, are considered in the article.

Keywords: agricultural sector, world's market, TNC, export potential.

Постановка проблеми

Аграрний сектор (сільське господарство, харчова і переробна промисловість) забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, формує близько 13% валового внутрішнього продукту та близько 60% фонду споживання населення. Крім того, аграрний сектор є одним з основних бюджетоутворювальних секторів національної економіки, частка якого у Зведеному бюджеті України за останні роки становить 8-9%, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту.

Агропромислові транснаціональні корпорації є основними постачальниками високотехнологічних продуктів і послуг для сільськогосподарського виробництва. За останні десятиріччя значення та вплив агропромислових ТНК на процеси світової економіки значно збільшилися. Це пояснюється тим, що чимала кількість ТНК за своєю структурою і фінансовим потенціалом можуть зрівнятися з деякими невеликими державами та міждержавними організаціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням основних тенденцій і наслідків діяльності ТНК займаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти та практики. Науковці В.О. Точилін [2], Н.В. Черевик, М.В. Вітченко, А.О. Титаренко [3], В.Т. Дудар [4-6], О.І. Гонта [7], І.О. Комшук [8], Н.М. Ткаченко [9] досліджують питання транснаціоналізації в глобальному контексті функціонування світової економіки.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Поглиблення інтеграційних процесів потребує більш детального аналізу сучасних тенденцій міжнародної та національної політики у сфері регулювання діяльності агропромислових ТНК.

Формулювання цілей статті

Основною метою нашого дослідження є, ураховуючи принцип субсидіарності, виявлення пріоритетних напрямів державної політики, що дають змогу підвищити ефективність процесів транснаціоналізації економіки регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження

В основі утворення транснаціональних корпорацій в аграрному секторі є інтеграційні процеси. Агропромислова інтеграція являє собою процес поєднання

(синтезу) сільського господарства і промисловості, економічною передумовою якої є безперервність науково-технічного прогресу, що ґрунтується на сукупності виробничих взаємовідносин і різною мірою проявляється й удосконалюється протягом усього розвитку суспільного виробництва.

Транснаціональні корпорації, що працюють у сфері агробізнесу, намагаються охопити всі ланки цієї системи для досягнення максимальних прибутків і рентабельності. Відомо, що в структурі вартості валової продукції, яку сплачує кінцевий споживач, частка виробника (фермера) становить до 20%, близько 40% припадає на галузь переробки і харчової промисловості, решта – витрати на доставку, упаковку, рекламу тощо [1].

Сучасна структура вітчизняного аграрного сектору економіки деформована, з переважаючою часткою виробництв із малою або середньою глибиною переробки, що забезпечує їй місце лише на найнижчих щаблях світового господарства. Відповідно, важливим напрямом структурної перебудови аграрної економіки є зміна пропорцій між виробництвом сировинних і споживчих товарів, а також – сферою послуг.

Потрібно пам'ятати, що внаслідок низького сукупного попиту та рівня цін на внутрішньому ринку вітчизняне сільськогосподарське виробництво набуло ознак експортноорієнтованої галузі. Ураховуючи, що значний приріст обсягів реалізації аграрної продукції припадав саме на експорт сільськогосподарської та похідної продукції, можна зробити припущення, що економічне зростання в аграрному секторі – це так званий експортозумовлений економічний ріст (export-led growth) [1; 2].

Розглядаючи Україну як стратегічно важливий регіон для виробництва продовольства, велика кількість агропромислових ТНК прийшла на український ринок ще на початку 90-х років. Метою ТНК було отримання нових ринків збуту своєї продукції, а також доступу до нових ресурсних і сировинних запасів, закріплення своїх позицій на цих ринках. Діяльність сучасних агропромислових ТНК охоплює майже всі виробничі та переробні галузі агропромислового комплексу України, а також суміжних із ним галузей [3; 4].

В Україні найбільш високий рівень концентрації агровиробництва спостерігається в дочірніх підприємствах промислово-фінансових груп і транснаціональних компаній, однак робота цих компаній не завжди вирізняється комплексним підходом до проблем села. Приклади найбільш успішного інвестування в аграрному секторі економіки демонструють можливість отримання значного синергічного ефекту, особливо в умовах урбанізованих регіонів [5-7].

Більшість великих компаній інтегрованого агробізнесу планують розширювати, причому істотно, землекористування. Так, «Українська група компаній Land West Company» спеціалізується на вирощуванні зернових і олійних культур, орієнтується на вирощування та експорт органічної продукції, використовує нині 164 тис. га ріллі, а планує – 300 тис. га; ЗАТ «Агротрон» прогнозує розширити землекористування з 120 до 200 тис. га; група підприємств «Миронівський хлібопродукт» – відповідно зі 97 до 220 тис. га; Агропромислова корпорація «Укррос» – із 75 до 120; іноземна компанія «Landcom International» – з 54 до 350 тис. га [7; 8; 9].

За останніми прогнозами частка сільськогосподарських земель, що контролюватиметься різними великими компаніями – АПФ, може істотно зрости і збільшитися в 1,5-2 рази. Намагання великого капіталу з інших сфер економіки розширити своє поле діяльності в агробізнесі засвідчує, найімовірніше, що нині домінуючим мотивом вливання капіталу стає не просто намагання забезпечити себе сировиною (переробний бізнес), одержати преференції, набувши статусу

сільськогосподарського товаровиробника, зменшити трансакційні витрати і т.д., а стати власником нині орендованих земель після зняття мораторію на продаж сільськогосподарських ділянок. Аргументом на користь зробленого висновку може слугувати діюча на сьогодні практика продажу права оренди землі.

Надзвичайно важливою і невирішеною залишається проблема входження на агропродовольчий ринок для переважної маси селян, що отримали землю в результаті приватизації.

Через відсутність належних ринкових стимулів і стартових можливостей для розвитку підприємництва вони пасивно залишають земельні частки (паї) у користуванні новоутворених структур, обмежуючись незначною орендною платою і зосереджуючись на веденні натурального господарства, хоча товарне виробництво могло б покращити структуру їхніх доходів, диверсифікувати й усталити внутрішній ринок.

Ще однією складною і невирішеною проблемою в державі є контроль посередницькими структурами внутрішнього ринку, основна мета яких – нарощування власного капіталу за рахунок диспропорції між закупівельними та реалізаційними цінам. Унаслідок цього створюється враження штучного перевиробництва продукції, а для посередника з'являється можливість її експорту. Такі дії зводять нанівець практично всі зусилля держави з підтримки села, а найголовніше – втрачається саморегулювальна дія ринку.

Курс держави на інтеграцію в глобальну економіку передбачає активне залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), серед яких особливу роль відіграють інвестиції транснаціональних корпорацій. В економіку регіонів України входять іноземні компанії – лідери світового виробництва, які утворюють глобальні відтворювально-інвестиційні цикли, при цьому вибір місця дислокації капіталів ТНК залежить не стільки від загального інвестиційного клімату країни, скільки від територіальних переваг розміщення та вартості факторів виробництва.

Прямі іноземні інвестиції повинні сприяти активізації господарської системи регіону та формуванню конкурентного середовища, тому розміщення капіталів ТНК на певній території зазвичай розцінюється як очікуване залучення стратегічних інвесторів. При цьому не враховуються можливі наслідки інкорпорації капіталів таких компаній у структуру економіки регіону з погляду комплексного, збалансованого регіонального розвитку та вимог економічної безпеки, що вимагає реалізації заповідної протекціоністської політики стосовно захисту національних аграрних виробників і сільського населення.

Висновки

У світовій практиці не існує уніфікованих важелів впливу на діяльність ТНК для узгодження стратегічних інтересів корпорацій з інтересами території розміщення виробництва. Ураховуючи принцип субсидіарності та інституціональні особливості територіального устрою нашої держави, регулювання процесів транснаціоналізації економіки регіонів доцільно здійснювати засобами відповідного напрямку регіональної політики.

Процеси транснаціоналізації економіки регіонів повинні бути керованими як на державному рівні, так і на рівні окремих регіонів у таких напрямках:

- 1) забезпечення виконання регіонами їхніх функцій у національній стратегії регіонального розвитку;
- 2) підвищення ефективності використання ресурсів регіонів на основі сполучення внутрішніх і зовнішніх джерел зростання;
- 3) дотримання вимог економічної безпеки регіонів, загроза якій збільшується зі зростанням тиску глобалізаційних процесів.

Література

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=2976>
2. *Точилін В. О.* Формування галузевих ринків України : перехідний період / В. О. Точилін. – К. : Фенікс, 2004. – 332 с.
3. *Черевик Н.В.* Проблеми і перспективи розвитку АПК / Н. В. Черевик, М. В. Вітченко, А. О. Титаренко. – Кременчуцький державний політехнічний університет ім. М. Остроградського – Вісник ЖДТУ. – № 4 (46) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/2801/1/235.pdf>
4. *Дудар В. Т.* Роль ринкових трансформацій аграрного сектора України у формуванні агропродовольчого ринку / В. Т. Дудар // Наука молода. Тернопільський національний економічний університет МОН України. – Тернопіль : ТНЕУ. – 2007. – Вип. 7. – С. 7-10.
5. *Дудар В.Т.* Передумови становлення і розвитку конкурентоспроможного аграрного ринку в Україні / В. Т. Дудар // Тернопільський національний економічний університет МОН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
6. Аналіз тенденцій розвитку ринку агропродовольчої продукції в контексті продовольчої безпеки держави / В. Т. Дудар // Інноваційна економіка – 11'2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv
7. *Гонта О. І.* Державне регулювання процесів транснаціоналізації економіки регіонів України / О. І. Гонта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>
8. *Комшук І. О.* Діяльність транснаціональних компаній у контексті розвитку регіонів України / І. О. Комшук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vuzlib.com.ua/articles/book>
9. *Ткаченко Н. М.* Проблеми розвитку АПК в умовах вступу України до СОТ / Н. М. Ткаченко // Архів публікацій – Економіка підприємств / Фінанси і облік АПК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/724/35/>

УДК 339.137.2

Я.Ю. Орленко

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності та логістики,
Університет економіки та права «КРОК»*

А.Ю. Шута

*магістрант,
спеціальність «Менеджмент ЗЕД»,
Університет економіки та права «КРОК»*

О.Г. Шутий

*магістрант,
спеціальність «Менеджмент ЗЕД»,
Університет економіки та права «КРОК»*

Оцінювання міжнародної конкурентоспроможності підприємства

У статті досліджено сутність управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Розглянуто інструменти оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, управління, оцінка, PEST-аналіз, SWOT-аналіз.